VARLIQ وارلیق

Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2026: 44(2), ss. 17-20
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

پروفسور دوکتور محمد تقی زهتابی
میثلی آز گؤرولن فداکار انسان!

● **حسن راشدی**[1]

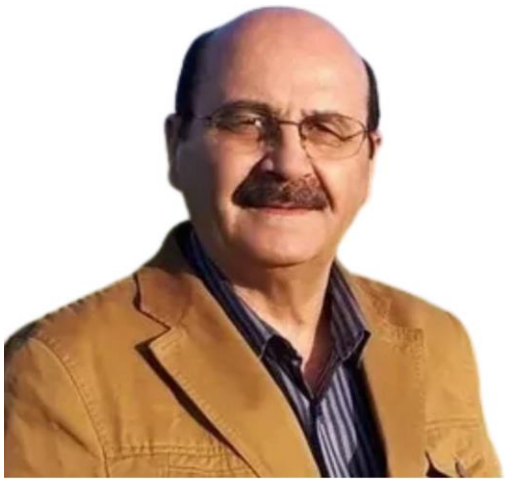

دوکتور زهتابی‌نین آدینی ائشیدنده میلّی وارلیغیمیز یولوندا داغ اراده‌لی، دنیز بیلیکلی و توفان حرکتلی انسان گؤزومون قاباغیندا جانلانیر!

بلکه بیر پاراقراف یازی ایله دوکتور زهتابی‌نین وطنیمیز یولوندا نه قدر فداکار اولدوغونو گؤسترمک چوخ دا چتین اولماسین:

«او ۱۹ ایل، یعنی ایران‌دا پهلوی رژیمی دئوریلیب انقلاب غلبه قازانماندان سونرا، یعنی ۱۳۵۸-جی ایلین تیر آیینده گونئی آذربایجانا دؤندوکدن سونرا ۱۳۷۷-جی ایل و دی آی‌نین بیرینجی گونه قدر، داها دوغروسو وفات ائتدیگی گونه کیمی ایکی اولادی و حیات یولداشیندان اوزاق، تک و یالنیز یاشادی؛ آما هئچ زامان تک و یالقیز اولمادی! چونکو او تبریز بیلیم یوردو، اورمو، تهران و باشقا شهرلریمیزده حتی ائولرده مختلیف یوللارلا گنجلریمیزه اؤیرتمنلیک ائدیب اونلارا دوغما دیلیمیز، حقیقی و دوزگون تاریخیمیز، کیملیگیمیز و ادبیاتیمیزی درس وئردی!»

او بؤیوک انسان بوتون وارلیغی ایله یالنیز ملّتی اوچون یاشادی؛ اؤزو اوچون هئچ یاشامادی!

---

[1] *وارلیق* درگیسی یایین قورولو اویه‌سی، آراشدیرماجی. ایمیل: rashidi54@yahoo.com

وار قوه‌سی ایله چالیشیردی بیر ملّتین وارلیغی اوچون، بوچالیشمادا گئجه-گوندوز تانیمیردی؛ وارلیق تاریخیمیزی یازدی، ۷۰۰۰ ایللیک وارلیغیمیزی، او دا دوغما دیلیمیزده!

"ایران تورکلری‌نین اسکی تاریخی" کیتابی بیر دؤنوش نقطه‌سی اولدو تاریخیمیزده. یاشاییشی ان ساده انسانلارین یاشایشی کیمی ایدی. آما بو ساده یاشایان انساندا نه قدر یوکسکلیک، نه قدر بؤیوکلوک، نه قدر اراده، نه قدر اینام و درین بیلیک و معلومات وار ایدی؟!

یاشی‌نین چوخلوغونا باخمایاراق بیر گنج کیمی چالیشیردی. بیلیرم اونو یاشادان، اونو بو قدر حرکته گتیرن چیگینلرینده حسّ ائتدیگی آغیر میلّی وظیفه ایدی.

او، میلّتی‌نین آغریلارینی، آجیلارینی، تحقیرلرینی بوتون وارلیغی ایله حیسّ ائدیردی، او اؤزو اوچون یوخ میلّتی اوچون یاشادی؛ بو سؤز بیر تعارف دئییل؛ بیر حقیقت، بیر گرچکدیر!

گنجلیک چاغلاریندا قوزئی آذربایجان‌دا و باکی شهرینده بیلیم‌یوردو (دانشگاه) تحصیلینی بیتیردیکدن سونرا استالین‌ین کومونیست پارتیسی تعلیماتینا یوخ، اؤز میلّتی‌نین آلین یازیسینا ایناندیغیندان دولایی سیبیریایا سورگون ائدیلدی؛ یاری یاشدا غربت اؤلکه‌لرده، او جمله‌دن عراق‌دا یاشاماغا مجبور اولدوغو حالدا اورادا دا عراق تورکلرینه (تورکمنلره) آنا دیلیمیزی درس دئدی؛ ۵۶ یاشیندا وطنه دؤندوکدن سونرا دا دؤرد ایل ده ایران‌دا زیندان چکدی و عـؤمرونون قالان ایللرینی تک یاشادی. آما هئچ زامان تکلیکده قالمادی، چونکو اونو سئونلر و دنیز دولو علم و بیلیگیندن فایدالانماق ایسته‌ینلر اونا بوش زامان قویموردولار!

میلّتینی سئوَن انسانا تکلیگین معناسی یوخدور؛ معنوی اوغول- قیزلاری همیشه اطرافیندا ایدیلر؛ هر بیر شهره آیاق قویوردوسا حضوروندان فایدالانماغا تله‌سن انسانلار چئوره‌سینی آلیر و عِلم و بیلیگیندن فایدالانیردیلار. چوخلو اؤیرنجیلر تربیت ائتدی، او دا هانسی شرایط و دورومدا؟

بوگون، اونون یازدیغی " ایران تورکلری‌نین اسکی تاریخی" کیتابی آرتیق بیر تمل کیتاب اولوبدور. گوندن- گونه استناد ائتدیگی سندلر ده داها آرتیق تثبیتلشیر.

بو کیتاب آذربایجان و ایران تورکلرینه بیر هویّت سندی اولدو؛ کیتاب چاپ اولدوقدا، تاریخی یالنیز آریالاردان بو طرفه ترسیم ائدن آریاپرست شوونیست‌لرین یوخوسو قاریشدی. او یازدی، یاراتدی، فداکارلیق درسی وئردی و میلّتی‌نین اورگینده اؤزونه ابدی یئر قازاندی.

پروفسور دوکتور زهتابی بؤیوک انسانی سجیّه‌لره مالیک اولاراق میثلی آز گؤرولن مختلیف تخصصلو عالیم ایدی. او، آذربایجان تورکجه‌سی‌نین و قدیم تورک دیلی‌نین اوزمانی اولاراق قدرتلی شاعیر و قلمی گوجلو یازیچی و تدقیقاتچی ایدی؛ عین حالدا آدلاری چکیلن تخصصلردن علاوه عؤمرونون سون ایللرینده دیلیمیزین دوزگون و یوکسک سویّه‌ده تاریخینی یازماقلا گؤستردی کی، عینی زاماندا مهارتلی تاریخ متخصصی ایمیش.

دوکتور محمد تقی زهتابی "ایران تورکلری‌نین اسکی تاریخی" کیتابینی یازماقلا تورکلرین، خصوصیله ایران‌دا یاشایان تورکلرین دیل تاریخی حقّینده یئنی بیر ایز بوراخدی. او، شرق و غرب عالیملری‌نین دیل تاریخی حاقّیندا یازدیقلاری اثرلرینی گئنیش سویّه‌ده و دریندن مطالعه ائدیب دونیا مدنیّتی‌نین تمل داشینی قویان سومرلرین دیلی ایله دیلیمیزین بیر کؤک و بیر اؤلچوده اولدوغوندان و هله آریایی‌لرین ایران اراضیسینه کؤچدوکلریندن نئچه مین ایل قاباق تورک کؤکلو خالقلارین آذربایجان‌دا یاشادیقلاریندان نئچه طرفلی و گوجلو سندلر ارائه ائتدی.

بؤیوک بیلگین بو کیتابینی یازماقلا هویّت بحرانینا دوچار اولانلاری بو بحراندان چیخارتدی. شوونیستلرین و پهلوی‌چیلرین تورکلره یازدیقلاری قوندارما تاریخینه سون قویاراق دیلیمیزین ایران‌دا ۷۰۰۰ ایللیک تاریخینی اوزه چیخاردیب تاریخلری هخامنش شاهلاریندان باشلایان و ۲۵۰۰ ایللیک تاریخه فخر ائده‌نلرین آلتین رؤیالارینا سون قویدو!

علمی‌نین درینلیگینه و یاشی‌نین چوخلوغونا باخمایاراق یئنی نسیل ایله اوتوروب- دورماغی، اونلارین چیگین‌لرینده اولان آغیر میلّی وظیفه‌لر اوزرینده مباحثه‌لره گیریشمه‌یی ضروری گؤردو؛ او، وار قوه‌سی ایله بیر میلّتین وارلیغی و هویتی اوچون چالیشدی. عؤمرونون سون دقیقه‌سینه قدر ده چالیشمادان دایانمادی.

دوکتور زهتابی‌نین اوتوز جیلددن چوخ شعر، حیکایه و دیلیمیزین قرامری حاقّیندا یازدیغی قیمتلی کیتابلاریندان علاوه اونون یالنیز «ایران تورکلری‌نین اسکی تاریخی» کیتابینی مطالعه ائدَن هر بیر کس دریندن اینانیر کی، بو بؤیوک عالیـم آذربایجان خالقی یانیندا و تورک دونیاسیندا ابدی یاشایاجاقدیر.

ابدی یاشاییشا مالیک اولا بیلن انسانلار عمومیتله عادی انسانلار کیمی یاشاماغا قناعت ائتمزلر، پروفسور زهتابی‌نین دا خصوصی یاشاییشی بئله اولموشدو.

۱۳۷۷-جی ایل سه‌شنبه گونو دی آیی‌نین بیرینجی گونو دوکتور زهتابی‌نین اؤلوم خبری بیر گونون ایچینده بوتون شهرلره یاییلدی. ادبیّات سئورلرین هامیسی بو آجی خبری ائشیتدی، اورکلر کؤورلدی، گؤزلر یاشاردی!

پنجشنبه، دی آیی‌نین اوچونجو گونو تورپاغا تاپشیریلاجاغینی هامی بیلدی. تهران‌دان، اورمیه‌دن، زنجان‌دان، اردبیل‌دن خصوصی ایله تبریزدن بوتون ادبیّات سئورلر گلمیشدیلر، بیر گون عرضینده بو آغیر ضایعه اوغروندا آنا دیلده اوزون پارچالاردا پلاکاردلار یازیلمیش و شبستره گتیریلمیشدی. هر شهردن، هر منطقه‌دن اورک سؤزلر سؤیله‌نیلمیشدی؛ آذربایجان‌ین فداکار اوغلو حاقّیندا.

عظمتلی تشییع جنازه زامانی، شبستر اهالیسی اوّلده ائله تصور ائتمیشدی عراق- ایران ساواشیندا دؤلت طرفیندن شهید اولانلارا حاضیرلانان مراسیمدیر بوگون، یالنیز یازیلان پلاکاردلار تامامی ایله تورکجه ایدی!

او گون شبستر اهالیسی بئله بیر فضانی گؤردوکده نه قدر بؤیوک بیر انسانی ایتیردیگینی یئنیجه باشا دوشموشدو!

آذربایجان‌ین سارسیلماز و فداکار اوغلو پروفسور دوکتور محمد تقی زهتابی، پنجشنبه دی آیی‌نین اوچونجو گونو، ۱۳۷۷- جی هجری گونش ایلی (۲۴ دسامبر ۱۹۹۸ میلادی ایل)، اؤز سئونلرینی درین ماتمده غرق ائده‌رک تورپاغا تاپشیریلدی!

اونون جسمی بوگون آرامیزدا اولماسا دا توتدوغو مقدس یول اراده‌لی انسانلاریمیزین دوزگون یولو اولموشدور!